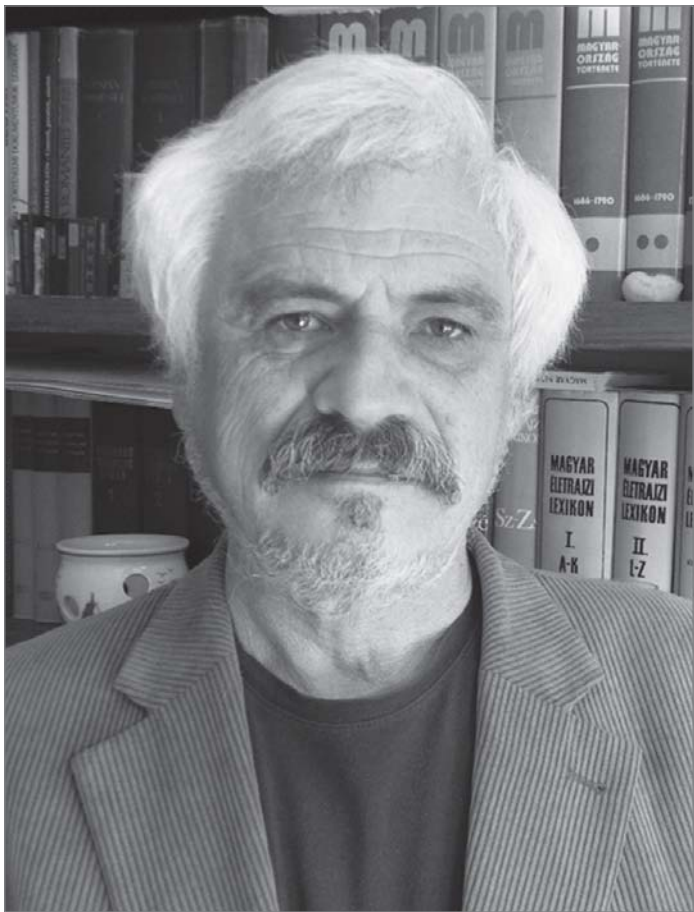

Székelyföld története

Múlt polgármester egész oldalas interjút olvastam, van annak egy hónapja, és komoly hiányérzetem támadt, ami azóta sem apad. Mi az, amit mindenképpen s tán minden másnál hamarabb el kellett volna mondania, amikor teljesítményéről beszélt. Nem, nem a felvirágozott lakótelepi erkélyekre gondolok, amire versenyt írt ki, inkább a Székelyföld történetére, amelynek impresszumában a neve is megjelenik, a szervezőbizottság elnökeként.

Ezek után már csak az foglalkoztatott, miért hallgatta el Bunta Levente polgármesteriségének tán legjobb teljesítményét. Persze ahogyan élére áll a kérdés, eléggé kisvárosias, de hát pont ezért nem fogalmaztam át. Úgy tűnik, a körülmények (a polgármesteri szimpátiaindex esése, ármánykodások a jelöltállításban, ilyesmik) jóval fontosabbak, mint ez az akár nemzetpolitikai szuperlatívuszokban mérhető kezdeményezés. A lényeg, hogy kézügyben a nagy munka, amit bizonyíthatóan egyetlen ember indított el. Régi ismerőse (ismerője?) mondja, az egész azért is hihetetlen, mert a háromkötetes Székelyföld történetének alig van intézményi háttere. Megszokhattuk, hogy akár egy jóval szerényebb vállalkozást egyetemi központ indítson, s ez eleve komoly kutatói apparátust jelent. Ezzel szemben az ötletgazda, amikor megjelent a városi (finom vegyes) tudományosság egyik viszonylag új színhelyén, a megyei forrásközpont irodájában, csak annyit mondott az akkori irodavezetőnek, aki történetesen történész volt: írjátok meg! Lehet találgatni, mi volt a személyes előkép, de nagyon úgy néz ki, az ugyancsak háromkötetes Erdély története, a Köpeczi-féle, amit még egyetemista korában forgathatott, s amit csodával határos módon sikerült átcsempészni nem hét, hanem csupán egy, az is igaz, rém gonosz határon. Igen, az az idő volt, amikor az István, a királyt keresték a poggyászban, nem ritkán testi motozás-sal. És Sütő András kézíratait, tenné hozzá Ablonczy László, a Nemzeti Színház egykori igazgatója, akinek mégis sikerült átcsempésznie jó néhány Sütő-szöveget. Írjátok meg! Ezzel pedig egy körülbelül százötven éves előtörténet végére került pont. A székelytörténelem-szintézisnek már többször nekifogtak, de Jakab Elek és Szádeczky Lajos forráskutatásaiba beleszólt az első világháború. Utána s egészen a 89-es rendszerváltozásig szó se lehetett ilyesmiről, Orbán Balázssra lehetett ugyan hivatkozni, mert a diktatúra is iparosítani akarta Székelyföldet, csak hogy a maga nemzetiszocialista elképzelései szerint.

bizottság tagja mondja: Minden szintézis esetében már a szerkesztői-szerzői gárda összeállása is szubjektív. Annyit az elején tudni lehetett, hogy több lábon kell állnia a konstrukciónak. Az úgynevezett székelyföldi láb (pénz, a szintézis tárgya) mellett Kolozsvár a tudományosságot (Erdélyi Múzeum-Egyesület) jelentette, de csak részben, mert a harmadik, a pesti láb is hasonló megfontolásokból aktiválódott. Még az elején felutaztunk a magyar fővárosba, ahol az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Országos Levéltár, a Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatóival tárgyaltunk egy teljes napig, például az illusztrációs anyag jogi hátteréről. Ha ugyanis ezért fizetni kellett volna, az egész megye költségvetése kevésnek bizonyul. De egyébre is jó volt e tárgyalássorozat: azok a szerzők, akik kétkedtek abban, hogy udvarhelyi vezénnyellett le lehet bo-

Hermann: Amennyi idő alatt s amilyen körülmények között

latatban bármi más eszébe jutott, csak ez a szintézisérvényű munka nem. Tán ezért, másért sem voltak a reakciók oly hangosak meg erősek, mint a korábbi, jóval szerényebb publikációk esetében. Emlékszem egy tankönyvnek vagy olvasókönyvnek mondott kiadásra, A székelység története volt, jó darabig elragódott rajta (főlöt-

rőben ellentétes felfogást képvisel, s a kötetben mindkető megjelenik. Kordé türk le származáspárti, Benkó a magyar eredet híve. Oborny Teréz budapesti kollégánknak, szerző, szerkesztőbizottsági tag jó diplomáciai érzékkel simította egymás mellé a szövegeket. De a székelyudvarhelyi Kolumbán Zsuzsannával együtt, ugyanő sokat dolgozott a térben egymástól távoli műhelyek közötti összhang és kommunikáció működésén is.

– Ön is szerkesztőbizottsági tag. Nagy többletmunka volt ez?

– Egy fejezetet az eredeti elképzelés szerint is kaptam volna, ami természetesen könnyebb, mint az egészet gondozni akár többbedmagammal. Volt, hogy éjjel-nappal húzni kellett. A kézirat véglegesítése két és fél, három hónapot tartott, s én akkor már az egyetemen tanítottam, az a főállásom. De közben történt még valami, egy szerzőnkre épült a második kötet jelentős része, aki – most ne részletezzük, miért – visszavonult. Csakhogy a hirtelen támadt úr maga probléma volt, illetve problémaláncot konstruált. Egy egész korszak, Rákócziától a század végéig fődétlen maradt, egy nyolcvan-kilencven éves időszak. Ráadásul félidőben! E ponton s ennél a résznél került be néhány fiatal kutató: Pakot Levente népszerűtörténész, Tóth Levente (művelődés- és egyháztörténet), illetve a már nem fiatal Chikány Tamás hadtörténész. Egyed Ákos akadémikusnak, a szerkesztőbizottság elnökének volt egy, a célnak illően átdolgozható anyaga a kor agrárviszonyairól, illetve a székely falu világáról. Pál Judit a székely mezővárosok gazdasági-társadalmi valóságáról érkezett, én pedig

a közigazgatás-történettel foglalkoztam, mint már korábban is. Ebből kellett egy nagy fejezetet összerakni. Többen megjegyezték, hogy az alfejezetek állják a helyük, de a teljes fejezet nem annyira kompakt, mint például 1848, a polgári demokratikus forradalom és szabadságharc kora, amit teljes egészében Egyed Ákos írt. Egy szó mint száz: nagy, az utolsó három-négy hónapban éjt nappá tevő feladat volt. És így volt ezzel valamennyi szerkesztő...

– E beszélgetés után (vagy ne értékeliük túl, min den beszélgetéstől függetlenül) hogyan értékeli az opuszt?

– Amennyi idő alatt s amilyen körülmények között készült, ahhoz képest egészen jó.

Volt bemutató? Nem volt?

Szerintem nem volt, illetve több helyütt volt, az egy Udvarhelyt kivéve. Kiderült, hogy rosszul tudom. Csikszeredában valamivel több mint harmincan voltak, és mind azt fessegették, miért kellett kitámadni a Csiki székely krónikát. Sepsiszentgyörgyön sokkal népesebb és jobb hangulatú volt a fogadtatás, a vita érdemi szakmai kérdésekről szólt, Kolozsváron szintén, megtelt az Erdélyi Múzeum-Egyesület nagyerme. Marosvásárhelyen, a Teleki Téka udvarán nagyon kellemes körülmények közepette, jó hangulatban, de nagyon szűk körű volt a közönségtalálkozó, épp akkor zajlott a Forgatag, el lehet képzelni... A legelegánsabb a budapesti volt, szám szerint kettő, a szerkesztők-szerzők a Bölcsészettudományi Kar, illetve a Magyar Tudományos Akadémia vendégei voltak. Utóbbi helyszínen (az Akadémia Nagyermeében) a szerzők előadást tartottak főleg a harmadik kötet témáiból, és ott emlegették a vendéglátók Buntát – hogy nélküle nem jelenhetett volna meg A székelyek története. Végül az itthoni bemutatóról. Viszonylag szűk körben, de ez is megvolt. Megérkezett ötven példány, azt tették ki az asztalra.

Nem állom meg, hogy a beszélgetés, általánosabban pedig a kiadás tanulságait befogalmazzam. A mítoszalanítás lényege – mondja Hermann Gusztáv Mihály – nem szétverni, hanem helyükre tenni a mítoszokat. Ez az emberi történelem, minden nép történetének el nem idegeníthető része. Kitéphetetlen múlt. Kollektív képzetet, szóba öltözött idő. A nagy népeknél helyére építése hamarabb megkezdődött, máshol még az irodalom, a film műfajaiban létezik, a virtuális történelem szintjén. A térség népei rendszerint a politikába beleoltva kapják, hogy ne mondjam, fogyasztják történelmüket, s ez a kóktél, az alternatív tudományos műhelyek terméke, olykor minden forrásnak és történelmi logikának ellentmond.

Erre hadd mondok a végszót: ha e felismerés józanságában készült, akkor a székelyek története nem csak valódi, hanem igaz szintézis.

OLÁH ISTVÁN

... Orbán Balázssra lehetett ugyan hivatkozni, mert a diktatúra is iparosítani akarta Székelyföldet, csak hogy a maga nemzetiszocialista elképzelései szerint.

nyolítani egy ilyen méretű akciót, most belementek. S ez volt a történet fordulópontja, a megrendelő pedig még mandátuma alatt eredményt akart látni.

Itt pedig beletrombitált a politika

Igen, még a mandátum alatt, ismétlem tűnődve a Hermann Gusztáv Mihály-szöveget. Ami meg is történt, de közben két közönségtalálkozó is volt, a második épp a Bataclanban elkövetett iszlamista mészárlás utáni nap délelőttjén. A polgármester azzal nyitott be a városháza nagytermébe, hogy tiszta szerencse, nem Párizsban sétál e hatalmas táskával, még terroristának hinnék. Enyhén szólva meredek párhuzam, és nem is a megfelelő helyről. Ha netán a román nacionalizmus agyal ki ilyesmit, nem csodálkozom. El is feledtem az egészet, aztán beütött a helyhatósági választás, és a két dátum fedte egymást. Amikor éppen be kellett volna mutatni a Székelyföld történetét, Bunta már nem volt polgármester, és abban a mély lélektani (de nem feltétlenül mélylélektani!) pil-

te) a hivatalos kurzus, amely mindmáig képtelen feldolgozni az egyidejű székely-magyar egyezéseket és különbözőségeket. A kurzus egyik képviselője meg is kérdezte, miért volt a nagy felvilágosító kampány a népszámláláskor, mármint hogy a székelyek magyarok, s ha azok, akkor meg mire fel a külön zászló, címer, történelem? Azért, mert a népszámlálás magának az államnak politikai eszköz a hatalom részvételi arányainak megállapításában, módszere pedig logikus, de nem természetes módon a szendvicselés. Történe-szeink számára viszont szakmai és nem politikai a feladat, s ez minden morálra meg etikára hivatkozás nélkül is hihető.

A történet folytatódik

– Benkó Elek kétkötetes székelyföldi koraközépkori régészeti monográfiája nem sokkal a mienk előtt jelent meg, ahhoz képest kevés az új, és mégis – be tudtuk hozni Sófalvi András, Hegyi Géza, Kordé Zoltán kutatásait. Benkó és Kordé a székely eredet kérdésében me-